

Ukraine i Spændingsfeltet

Jens Jørgen Nielsen

Oslo: Frydenlund 2017

177 sider. ISBN: 9788771186819

Anmeldt av **Silje Fines Wannebo** [student, Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk, Universitetet i Oslo, siljewannebo@gmail.com]

I boken *Ukraine i Spændingsfeltet* ønsker forfatteren Jens Jørgen Nielsen å fortelle en annen historie om Ukraina, Euromajdan, annektering av Krim og opprøret i Øst-Ukraina enn hva som har vært den etablerte oppfatningen blant journalister og politikere i Vesten. Dette prosjektet er engasjerende og interessant nettopp fordi dette er en fortelling som sjelden har blitt presentert i vestlige medier.

Bokens grunnleggende synspunkt er at krisen i Ukraina har to årsaker. Det er en intern konflikt mellom befolkningsgruppene i Vest- og Sørøst-Ukraina, og det er en global konflikt mellom Russland og Vesten. Nielsen redegjør grundig for Ukrainas historie fra storhetstiden under Kyiv-Rus, til samlingen av den ukrainske sovjetrepublikken i 1945 og etableringen av en suveren ukrainsk stat etter oppløsningen av Sovjetunionen i 1991. Han illustrerer med dette at ukrainske landområder tidvis har ligget under historiske imperier og ikke alltid vært den ukrainske republikken vi kjenner i dag. Dette har videre ført til fremveksten av to veldig ulike befolkningsgrupper i øst og vest i dagens Ukraina, og Nielsen trekker frem språklig identitet som en spesiell kilde til konflikt mellom disse. Fremveksten av nasjonalistiske grupperinger i Vest-Ukraina før og under andre verdenskrig, og grupperingenenes deltakelse på Euromajdan blir vektlagt som forklaring på at dagens øst-ukrainere motsatte seg revolusjonen som fant sted i Kyiv vinteren 2013-2014. Leseren blir videre forklart hvorfor Ukraina er et strategisk viktig område for Russland, og at landet har vært det i lang tid. Etter Sovjetunionens fall har dette blant annet vært tydelig i Russlands lave gasspriser til Ukraina, som har vært et viktig transittland i eksporten av russisk gass til Europa, samt flåtebasen på Krim. Dette på toppen av språklige og kulturelle bånd til Russland.

Nielsen er av den oppfatning av at vestlige medier har tegnet et ubalansert bilde av krisen i Ukraina og dens kompleksitet. Lesere har i stor grad blitt presentert en overforenklet fortelling hvor det gode kjemper mot det onde og hvor «rollen som representant for den rene ondskap er tilfaldet Ruslands præsident Vladimir Putin» (s. 8). Ifølge Nielsen er vestlige medier og politikerne overbevist om at vestlige verdier

er universelle og riktige for alle, og han hevder videre at Vesten hatt stor påvirkning på, og sågar rolle i, gjennomføringen av revolusjonen som endte med at den tidligere presidenten Janukovitsj flyktet til Russland i februar 2014. Vesten skal ha hatt som mål å innsette et pro-europeisk maktstyre i Ukraina, mens det virkelige målet til demonstrantene, ifølge Nielsen, var å styrte sittende regjering og president – ikke nærmere samarbeid med EU. Bokens fokus på Vestens påvirkning og høyreekstreme gruppers nærvær på Euromajdan lukker imidlertid øynene for befolkningens enorme utilfredshet med Janukovitsj og den brede støtten revolusjonen hadde blant folk som ikke tilhørte ekstreme grupperinger. I parlamentsvalget i 2014 fikk de nasjonalistiske partiene Svoboda og Pravyj Sektor, hvis handlinger under Euromajdan blir viet stor plass, ikke mer enn henholdsvis 4,71% og 1,80% av stemmene. Forfatteren mener videre at utnevnelsen av den midlertidige regjeringen og president Turtsjynov kan leses som at Vest-Ukraina tvang sitt eget ideologiske ukrainske prosjekt på den østlige befolkningen, som hadde levd som russere i flere hundre år: «et kup, som knæsatte et bestemt språk, en bestemt oppfattelse af, hvad det vil sige at være ukrainer over for en anden eller andre» (s. 92).

I etterdønningene av revolusjonen ble den ukrainske halvøya Krim annektert av Russland, noe som utløste en sanksjonskrig mellom EU og USA på den ene siden og Russland på den andre. Nielsen mener dog at denne hendelsen ikke kan kalles en annektering fordi halvøya ikke ble tatt med makt, og fordi det var myndighetene på Krim som selv kom med initiativet om selvstendighet. Videre hevder han at Russland ikke kunne unnvære flåtebasen i Sevastopol eller leve med at den russisktalende befolkningens interesser ikke ble representert av regjeringen i Kyiv. Vestens fordømmelse av Russlands handlinger på Krim presenteres som et resultat av at Vesten ikke lenger forstår Russland, og at avtaler, så vel som skrevne og uskrevne regler, tolkes annerledes i dag enn da de ble inngått. Dette gjelder blant annet Budapestmemorandumet (som skulle sikre Ukrainias suverenitet i bytte mot landets oppgivelse av atomvåpen) som Russland hevder er ugyldig etter Euromajdan og maktskiftet i Kyiv. Forfatteren underbygger dette med å forklare at avtalen ble underskrevet i en tid «hvor man i det mindste havde en illusion om, at Rusland og Vesten forstod hinanden» (s.112).

Nielsen inkluderer også en gjennomgang av separatistbevegelsene i fylkene Donetsk og Luhansk øst i Ukraina og disse fylkenes uavhengighetserklæring av i april 2014, samt gangen i våpenhvilen bragt fram av Minsk 1 og Minsk 2-avtalene. Den interne konflikten har skapt stort hodebry for landets nåværende valgte regjering og president som uten hell har brukt militærmakt for å få kontroll over områdene. Nielsen mener at Russland ikke har vært en avgjørende aktør hverken militært eller politisk i denne konflikten, men at separatistene og befolkningen i disse fylkene selv ønsket en løsrivelse, slik som innbyggerne på Krim. Putins foretrukne utfall har hele tiden vært å holde Ukraina samlet, men utenfor NATO.

En kritikk som kan rettes mot boken dreier seg om forfatterens kildebruk. Det gis ikke uttrykk for at forfatteren selv har vært i Ukraina – hverken på Euromajdan, i kamphandlingene i øst, eller på Krim under og/eller etter Russlands annektering, og flere steder brukes russiske medier som eneste belegg. Niensens lille bok er imidlertid godt skrevet og lettlest, og den er et bidrag til historiefortellingen om Ukraina og de turbulente begivenhetene landet har vært utsatt for siden 2013. Likevel må en slik bok og de synspunktene som presenteres her ikke leses som en enkeltstående lærebok om konfliktene i Ukraina. Den bør heller ses i sammenheng med andre publikasjoner som er skrevet på samme felt. Som Nielsen også gjør rede for i boken, er det mange hendelser som fortsatt er uoppklarte. Forhåpentligvis vil disse, parallelt med at flere synspunkt på Ukraina-krisen kommer fram, bli oppklart nærmere i tiden som kommer.